

De kinderen van de nacht

Ander werk van Dik van der Meulen

E. du Perron. Een korte biografie (1990)

Multatuli. Leven en werk van Eduard Douwes Dekker (2003)

AKO Literatuurprijs

Oude & nieuwe Maya's. Een reisverslag

(met Marta Durán de Huerta, 2005)

Het bedwongen bos. Nederlanders en hun natuur (2009)

Koning Willem III 1817-1890 (2013)

Libris Geschiedenis Prijs

Jac. P. Thijssse. Natuurbeschermer en schrijver (2018)

Is natuur links? (2019)

Dr. Hendrik Muller. Wereldreiziger voor het vaderland (1859-1941) (2020)

Bernhards oorlog. Het leven van een prins in ballingschap (2022)

Mesjogge bezitsdrang. Brieven van twee boekenverzamelaars

(met Alexander Reeuwijk, 2023)

Het Buurtbos. Natuurdagboek (2024)

Dik van der Meulen

De kinderen van de nacht

Over wolven en mensen

Amsterdam · Antwerpen
Em. Querido's Uitgeverij BV

2024

De totstandkoming van dit boek werd mede mogelijk gemaakt
door een bijdrage van het Nederlands Letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Bekroond met de Jan Wolkers Prijs 2017

Eerste en tweede (e-book) druk, 2016; derde druk, 2017;
vierde druk, 2019; vijfde druk, 2024

De uitgever heeft getracht alle rechthebbenden te achterhalen.
Aan hen die desondanks menen aanspraak te kunnen maken
op enig recht, wordt verzocht contact op te nemen met
Em. Querido's Uitgeverij B.V.

Copyright © 2016, 2024 Dik van der Meulen
Voor overname kunt u zich wenden tot Em.
Querido's Uitgeverij B.V., Weteringschans 259,
1017 XJ Amsterdam.

Beeldredactie Froukje Holtrop
Omslag Brigitte Slangen
Omslagbeeld iStock
Foto auteur Tanja Askani

ISBN 978 90 253 1795 9 / NUR 320
www.querido.nl

Listen to them – the children of the night. What music they make!
– Dracula

Inhoud

Woord vooraf 9

De wolf van Peter 17

- 1 Oerwolven en oermensen 25
- 2 De wolf in hondskleren 69
- 3 Fabeldichters en profeten 101
 - 4 Confrontaties 157
 - 5 De kentering 212
 - 6 De Wandelwolf 252
 - 7 Canis sapiens 299

Dankwoord 335

Noten 337

Literatuur 351

Illustratieverantwoording 364

Register 367

Woord vooraf

‘Kijk, papa, een wolf!’ Lieke van der Aa uit Klazienaveen, vijf jaar oud, was de eerste die hem zag. Op 7 maart 2015 was hij ter hoogte van Emmen de grens overgestoken, de avontuurlijke jonge wolf die Duitse natuurvorsers al enige tijd in de gaten hielden en die ze de bijnaam *Wanderwolf* hadden gegeven.

De media sprongen erbovenop. Een wolf in Nederland, de eerste in misschien wel anderhalve eeuw! (Ja, in 2011 was er mogelijk ook al een het land binnengewandeld, maar die was niet 100 procent bewezen en telde dus niet mee.) Interviews met de vader van Lieke en andere ooggetuigen, opgewonden commentaren op radio en tv en in de kranten, zoogdierenkenners die overuren draaiden. De wolf zelf liet zich niet onbetuigd: hij slenterde rond op het parkeerterrein van een winkelketen in Hoogezand, liet zich filmen op fietspaden en was ook verder opvallend benaderbaar.

Nederlands eerste officiële wolf gedroeg zich dus als een knuffelwolf. Dat hij zich tijdens zijn zwerftocht door Drenthe en Groningen ook aan enkele schapen vergreep, werd wel opgemerkt, maar groot nieuws was dit nog niet. Natuurliefhebbers waren opgetogen en de pers leek het vooral een vermakelijk nieuwtje te vinden, een welkome afwisseling in een tijd dat in Nederland de minister en staatssecretaris van Justitie voortijdig aftraden, in het Midden-Oosten IS terreur zaaide, in Rome Feyenoord-supporters een monumentale fontein vernielden en

in Rusland de oppositiepoliticus Boris Nemtsov werd vermoord.

Tussen de komst van de wolf en het verschijnen van de eerste uitgave van *De kinderen van de nacht*, ruim een jaar later, bleef het op wolveengebied tamelijk rustig. De Wanderwolf was het land weer uit gewandeld, nota bene via het plaatsje Hongerige Wolf, en in april 2015 was hij op een Duitse snelweg aan zijn einde gekomen. Daarna voerden soortgenoten sporadische verkenningen uit langs de oostgrens, maar het zou tot 2018 duren voordat een wolf in besloot in Nederland te blijven. In 2019 sloot een mannelijk exemplaar zich bij haar aan.

Daarna ging het snel – sneller dan dierkundigen hadden voorspeld.

Al meteen in het eerste jaar dat de twee wolven bij elkaar waren, kregen ze jongen, net als in de jaren die volgden. Intussen liepen er ook steeds meer exemplaren vanuit Duitsland het land binnen, op zoek naar een territorium en een wolf van een ander geslacht. Waar biologen niet zo lang geleden nog meenden dat het land ruimte bood aan hooguit twee of drie roedels, kwamen de dieren zelf tot een andere slotsom. Amper vijf jaar later zijn er al tien wolvenfamilies, en de verwachting is dat dit aantal de komende jaren verder zal toenemen.

Tenzij de mens ingrijpt.

Want er is nog iets gebeurd, in de jaren dat de wolvenpopulatie is gaan groeien: iets wat door het gedrag van de Wanderwolf en talrijke wolven in het verleden al was te voorzien, maar sommigen toch nog scheen te verrassen. Behalve reeën, jonge wilde zwijnen en verzwakte edelherten, hun basisvoedsel in de West-Europese natuur, schakelen sommige wolven – vooral jonge exemplaren die op hun beurt een roedel willen stichten – weleens over op prooidieren waaraan mensen meer gehecht zijn: schapen, geiten, af en toe een kalf of een veulen en incidenteel zelfs een volwassen paard. Ook honden zijn niet altijd veilig:

hen zien wolven als soortgenoten die het territorium bedreigen.

Maar de zwervende wolven hebben het toch vooral op schapen gemunt, die soms bij tientallen tegelijk aan een of meer wolven ten prooi vallen. (Een fenomeen waarvoor allerlei verklaringen bestaan, maar geen ervan is bevredigend.) Het was hierom dat de wolf in het verleden werd vervolgd en ten slotte zelfs uitgeroeid. En het is opnieuw hierom dat hij steeds vaker in het nieuws is. De luchtige houding waarmee de Wanderwolf bij zijn binnentreden in Nederland werd onthaald, is bij veel mensen omgeslagen in angst, verontwaardiging en grimmigheid.

Dat laatste zien we terug bij Bart Kemp, biologisch schapenboer in de Gelderse Vallei. ‘Schijtziek’ werd hij ervan, zo verklaarde hij tegenover een verslaggever, nadat hij begin 2024 weer eens een stel schapen was kwijtgeraakt. ‘Ik heb alle maatregelen genomen die zijn toegestaan, maar het helpt niet. En de politiek doet niets.’ Kemp was overigens niet zomaar een schapenhouder. Als protestboer kwam hij namens de belangenorganisatie Agractie vaak op radio en tv. In de regel gaat het echter om mensen die de publiciteit nooit hebben gezocht en ongewild de media-aandacht op zich gericht zien, nadat een of meer van hun dieren door wolven zijn aangevallen. Zoals een gepensioneerde glastuinbouwer die op deze wijze twee schapen verloor – hobbydieren die na het overlijden van zijn vrouw nog enige kleur aan zijn leven gaven. ‘De wolf hoort hier niet te zijn en moet dan ook worden opgeruimd, anders heb ik hier geen leven meer,’ zei hij desgevraagd – en wie kon onberoerd blijven bij zoveel verdriet?

Vooraf onder bewoners van regio’s waar de wolven zich manifesteerden werd het al snel onrustig. In het voorjaar van 2019 nam ik deel aan een avond over wolven in het dorpscafé van Ermelo. Het dranklokaal was berekend op misschien vijfenzeventig personen, maar ten minste het dubbele aantal had zich naar binnen geperst. Nadat ik de omgang van mens en wolf (zo neutraal mogelijk) in historisch perspectief had geplaatst, kregen voor- en te-

genstanders van de wolf het woord. In een onnavolgbaar betoog legde de opperboswachter van de Hoge Veluwe uit dat ons land voor wolven ongeschikt was, waarna een medewerker van het kennisplatform Wolven in Nederland het omgekeerde proclameerde. De emoties liepen hoog op. Een hobbyschaphouder barstte in tranen uit toen hij zijn bezwaren tegen de wolf probeerde uiteen te zetten. Het leek er zelfs even op dat de aanwezigen slaags zouden raken, maar een handgemeen bleef gelukkig uit.

Een flink aantal drukbezochte samenkomsten zou volgen, waarbij de stemming steeds grimmiger werd. Vooral in Drenthe, de provincie waar ook nu nog Duitse wolven het land binnenkomen, hebben velen een diepe afkeer van het dier ontwikkeld. 'Ik durf niet meer met mijn zoontje het bos in,' zei een paardenhouder tijdens zo'n zitting, waarmee hij ieders mening onder woorden bracht. Voorstanders van de wolf lieten zich zelden meer zien, en met reden: fysieke bedreigingen waren aan de orde van de dag. Dat overkwam ook Cees van Kempen, die in zijn film *Wolf* (2022) een pleidooi hield voor de nieuwe toppredator – en die zich na haatmails en andere dreigementen genoodzaakt zag af te zien van publieke optredens.

De wolf zelf leek zijn vijanden gelijk te geven: af en toe holde er een achter fietsers aan – vooral op de Hoge Veluwe, waar zich tot afgrijzen van de directie van dit 'Nationale Park' al snel een roedel vestigde – en recent was er een wolf die op een voor publiek opengesteld landgoed bij Amersfoort een hond ontvoerde en, nóg erger, een meisje omverduwde en mogelijk zelfs beet. De verwondingen vielen nogal mee en vermoedelijk deed de wolf dit omdat het kind te dicht bij zijn of haar jongen kwam, maar toch. Televisie, radio, kranten, sociale media: het leek over bijna niets anders meer te gaan. Het natuurterrein werd *Sperrgebiet* en steeds vaker drong men er bij de politiek op aan om eindelijk eens in te grijpen.

En de politiek, die wilde wel. Dat wil zeggen: het deel van besturend en bestuurlijk Nederland dat zich met landbouwzaken bezighield. In het verleden was dit vooral het CDA, een partij die al kritische geluiden over de wolf liet horen lang voordat het dier de Lage Landen was binnengetreden. Nog altijd zijn de christendemocraten tegen de wolf gekant: ‘Voor de wolf is geen plek in Nederland,’ aldus het CDA in zijn laatste verkiezingsprogramma. ‘De Europese beschermde status van de wolf moet omlaag, zodat de populatie in Nederland kan worden beheerd.’ Als boerenpartij is het CDA inmiddels voorbijgestreefd door de BoerBurgerBeweging, die eveneens wil dat er iets wordt gedaan aan de wolven. De BBB gaat minder ver dan het CDA: ze lijkt niet uit op het compleet uitroeien van de wolf, en daarmee zit ze redelijk op één lijn met de VVD en de NSC. Bij het ter perse gaan van de heruitgave van dit boek maken deze partijen deel uit van de regeringscoalitie – samen met de PVV, die over wolven nog het meest welwillend oordeelt, misschien ook onder invloed van dierenliefhebber Dion Graus. ‘Mensen eten schapen. Miljoenen,’ zei deze PVV’er in de plenaire zaal van de Tweede Kamer. ‘En als een wolf een keer een schaap pakt, wat ook nog vergoed wordt, want die boeren worden gecompenseerd, en dan opeens mag dat niet!’ Toch spreekt ook zijn partij zich steeds vaker tegen de wolf uit. Zo onderschreef de PVV-fractie in de Provinciale Staten van Utrecht in 2023 een motie waarin de provincie werd gemaand alles te doen ‘om de verdere verspreiding van dit roofdier te voorkomen en de agrarische sector in onze provincie actief te ondersteunen’. In de zomer van 2024 heeft de met dit onderwerp belaste staatssecretaris – Jean Rummenie, BBB – aangekondigd ‘met urgentie aan de slag te gaan’ om zogeheten probleemwolven sneller te kunnen laten afschieten.

Maar er zijn ook partijen die de wolf juist alle ruimte willen geven en op geen enkele manier wensen te tornen aan de beschermde status die hij op dit moment nog heeft in Europa. ‘De

wolf is welkom in heel Nederland,' aldus GroenLinks-PvdA in het gezamenlijke verkiezingsprogramma van 2023. 'We handhaven de beschermde status van de wolf en helpen dierenhouders daar waar nodig met het nemen van preventieve maatregelen om eventuele schade door wolven te voorkomen.' Aangezien D66, SP en de Partij voor de Dieren er vergelijkbare standpunten op na houden, is de tweedeling in de Nederlandse politiek ook op dit onderdeel een feit.

Met andere woorden: de wolf is 'links' geworden – waar dit, zoals men in dit boek zal lezen, in het verleden weleens anders is geweest.

Hoe interessant deze ontwikkelingen ook zijn, het verbazingwekkendste blijft al die aandacht voor de Nederlandse wolven. Het is waar, een van hen heeft een kind gewaarschuwd dat het te dicht bij de welpen kwam – maar jaarlijks worden duizenden kinderen door honden aangevallen, vaak met ziekenhuisbehandelingen en soms zelfs de dood tot gevolg. In 2023 doodden wolven 1200 schapen; een veelvoud ervan overleed aan de gevolgen van blauwtong, terwijl bijna 750.000 schapen door mensen werden geslacht. En toch gaat er geen dag voorbij of de wolf haalt het nieuws.

Lang niet al die berichten zijn overigens negatief. Want voor alle duidelijkheid: de terugkeer van de wolf zorgt behalve voor protesten ook voor steunbetuigingen onder natuurliefhebbers. Zo schreef een inwonster uit Arnhem die het geklaag over wolven beu was in een ingezonden brief: 'Leef met de wolf! Ik wil hem graag een keer zien.' Het enthousiasme van wolvenvrienden kan overigens ook weleens doorslaan. De aanwezigheid van een al te amicale wolf op de Hoge Veluwe leidde niet alleen tot verontwaardiging bij de parkleiding, maar ook tot een toestroom van mannen en vrouwen in camouflagepakken die weken achtereen stonden te posten in de hoop het dier te zien.

Wat hebben mensen toch met wolven? Al lijkt het allemaal nieuw en onverwacht, de afkeer van en de liefde voor de wolf zijn beide van alle tijden. Het is deze vraag die me bezighield toen ik een jaar of tien geleden aan *De kinderen van de nacht* begon. Hoe graag sommigen het ook anders zouden zien, de wolf is niet meer weg te denken uit de Lage Landen, maar de vraag is nog altijd actueel en de antwoorden die in dit boek worden gegeven zijn dat naar ik hoop niet minder. Wolven en mensen delen een lange geschiedenis, die al zo'n 50.000 jaar geleden begon. Zowel de problemen als de vriendschap tussen beide zoogdieren zijn onderdeel van dat gemeenschappelijke verleden. De controverses die de wolven hier sinds hun terugkeer teweegbrengen, passen dan ook in de lange traditie die in dit boek wordt beschreven.

Haarlem, najaar 2024

De wolf van Peter

De herinnering aan een kind op een kokosmat met een platen-speler. Het stekkerloze apparaat van blauw en wit plastic moet hebben gelopen op batterijen, merk Witte Kat of Hellesens. Er ligt een kleine hoes naast, want de plaat die de jongen draait is een mini-lp, het formaat dat in de jaren vijftig en zestig in zwang is geweest. Uit een verborgen luidspreker klinkt de energieke vertelstem van Manus Willemsen, radiomedewerker en bariton. Hij spreekt zoals niemand tegenwoordig meer doet, met een scherpe l waarbij zijn tong de punt van zijn gehemelte raakt:

Grootvader kwam naar buiten. Hij was heel boos dat Peter de wei was op gegaan. ‘Dat is een gevaarlijke plaats. Stel je nu eens voor dat er een wolf uit het bos komt! Wat moet je dan beginnen!’

Een strenge fagot bekrachtigt de grootvaderlijke woorden in *Peter en de wolf*, het beroemde muzieksprookje van Sergej Prokofjev. De componist voorzag, zoals bekend, alle mensen en dieren in het verhaaltje van een eigen instrument. De fagot is de grootvader en de fluit de vogel, de pauken bootsen het schieten van de jagers na en de violen verbeelden Peter, de hoofdpersoon van het verhaal.

Ik heb het plaatje tientallen malen gedraaid en ken het nog al-

tijd uit mijn hoofd. Prokofjev hoopte met *Peter en de wolf* kinderen vertrouwd te maken met de verschillende instrumenten, maar tot op de dag van vandaag kan ik de hobo – de eend – en de klarinet – de kat – niet goed uit elkaar houden. Als het Prokofjev er ook om te doen was mijn belangstelling voor wolven te wekken, dan is hij daar beter in geslaagd.

De componist heeft de wolf drie donkere hoorns toebedacht. Voeg daarbij de tekening op de platenhoes van een roofdierenkop met een eindeloze reeks puntige tanden, eerder het gebit van een haai dan van een wolf, én de oprechte opwinding van Manus Willemsen als de wolf zich op de eend stort: ‘Hij kwam nader, nader, hij haalde haar in... Toen pakte hij haar en slokte haar in één hap op!’ – gevolgd door enkele grimmige akkoorden van de hoorns. Nee, dan bekommer je je als kind niet om het onderscheid tussen een hobo en een klarinet. Al verloopt het sprookje hierna vreedzamer dan *Roodkapje* of *De wolven de zeven geitjes* – dankzij Peter eindigt de wolf in de dierentuin met de eend nog levend in zijn maag, zonder dat de jagers hem opensnijden –, de boodschap is ondubbelzinnig: de wolf is een gevaar voor mens en dier. Want, besluit de grootvader: ‘Dat is nu alles goed en wel, maar stel je nu eens voor dat Peter de wolf níét had gevangen! Wat hadden we dan moeten beginnen!’

Bij anderen begon het met de wolven van *Roodkapje* en van de zeven geitjes, met *Bor de Wolf* of met *Midas*, de *Grote Boze Wolf* van Walt Disney. De drie Amerikaanse biggetjes zongen hun ‘Who’s Afraid of the Big Bad Wolf’ voor het eerst in 1933: het jaar dat elders in de wereld een dictator de macht greep die, door anderen én door hemzelf, vaak met een wolf is vergeleken.

Wolven zijn gevaarlijke dieren: met die wetenschap zijn miljoenen kinderen op het noordelijk halfrond opgevoed, generatie na generatie. Gevaarlijk, maar toch ook op veilige afstand, en dan krijgt het onheil iets aantrekkelijks. De lezers van verhalen over

weerwolven en vampiers bevinden zich immers maar ten dele in de griezelwereld: hoezeer ze ook door de vertelling worden meegesleept, ze weten zich omsloten door veilige muren, in een werkelijkheid waarin de wetenschap met zulke horroorgedochten heeft afgerekend – hoewel sommigen voor het slapengaan nog wel een snelle blik onder hun bed werpen.

Al bestaat de wolf echt, hij was zo lang uit onze contreien verdwenen dat hij voor velen even sprookjesachtig kon worden als de eenhoorn, de centaur, de vuurvogel, de feniks of de draak. Met een enkel verschil: anders dan een draak of een eenhoorn kun je hem in de dierentuin bekijken. En verder lopen er wereldwijd een paar honderd miljoen gedomesticeerde wolven rond. Maar wie denkt bij pekinezen, middenslagschnauzers of poedels nog aan hun voorhistorische stamouders?

Behalve een fabeldier is de wolf in onze cultuur vooral een spreekwoorden-en-gezegdebeest, en een symbool voor onverzadigbaarheid. Of beter gezegd, dat wás hij, want de denkbeelden over wolven zijn aan het veranderen, een kentering die – toeval of niet – samenvalt met een fenomeen dat zowel natuurbeschermers als jagers en bestuurders in zijn greep heeft: de terugkeer van de wolf.

Het is een spectaculaire ontwikkeling in de recente geschiedenis van de West-Europese natuur, misschien wel de meest tot de verbeelding sprekende sinds de wolf er werd uitgeroeid. Overal rukt hij op. Wolven uit de Italiaanse Abruzzes veroveren Frankrijk; de eerste zuidelijke wolf heeft inmiddels België bereikt. In het noorden zijn het vooral de Poolse wolven die van zich doen spreken. In 1996 werd er, voor het eerst in bijna honderd jaar, een gezien in het oosten van Duitsland. Twintig jaar later telt dit land tientallen roedels, terwijl uitzwervende jonge wolven in de onwaarschijnlijkste gebieden zijn opgedoken. Een van die verkenners was de wolf die in maart 2015 Nederland binnenwandelde en zijn inburgeringsbereidheid toonde met zijn belangstel-

ling voor winkelketens en door netjes van het trottoir gebruik te maken.

Toch is het niet de betrekkelijke aaibaarheid van de eerste Nederlandse wolf die het denken over wolven in onze contreien heeft veranderd. In de nazomer van 2012 had het Bureau Intomart GfK in opdracht van Henk Bleker, staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, onderzocht hoe de bevolking over wolven dacht. In de brief die de bewindsman – die naam had gemaakt door zijn scherpe bezuinigingen op alles wat met natuur van doen had – hierover aan de Tweede Kamer schreef, klonk verbazing door. ‘Opvallend was ook het inzicht dat burgers graag de natuur de natuur laten,’ zo vatte Bleker de bevindingen van Intomart samen. ‘De natúúr bepaalt of de wolf er komt, of niet. Ongeveer de helft is voor de spontane komst van de wolf.’ Nog maar een derde van de bevolking zag de roofdieren liever niet komen.¹

Wat de staatssecretaris niet vermeldde (en waar hij Intomart vermoedelijk ook niet om had gevraagd), was dat achter de welwillende houding tegenover wolven een diepere, mentale verandering schuilging. Bij velen had de aloude angst voor wolven plaatsgemaakt voor fascinatie: gevoelens die elkaar overigens niet uitsluiten en in dit geval vermoedelijk zelfs in elkaars verlengde liggen. Voorbeelden van die bekoring zijn er te over. Snijd op een saaie verjaardag – het liefst zo’n bijeenkomst waar het gezelschap in een kring in de woonkamer zit, al zijn zulke evenementen zeldzaam geworden – het onderwerp wolven aan, en merk op dat de stiltes en het moeizaam zoeken naar onderwerpen terstond tot het verleden behoren. Of ga naar wolven in de dierentuin. Ze zijn in de regel niet moeilijk te vinden: al van ver kun je kinderen het huilen van de wolf horen nabootsen, soms aangemoedigd door hun ouders. De wolven besteden er geen aandacht aan, zoals ze dierentuinbezoekers sowieso negeren. Wie de dieren zelf wil horen huilen, moet op de eerste maandag

van de maand komen, als het luchtalarm wordt getest. Wolven reageren uitstekend op sirenes.

Dat ervaren ook de deelnemers aan de Wolfsnachten die met zekere regelmaat plaatshebben in het Adler- und Wolfspark Kasselburg, in het hart van de Duitse Vulkaaneifel. De reis loont alleen al om de Kasselburg: een middeleeuwse ruïne op een rots van basalt met een hoge intacte woontoren, van waaraf de bezoeker uitzicht heeft op de omringende vulkanen. Aan de voet van de oude muren ligt een omheind bos van tien hectaren, het verblijf van de *größte Wolfsrudel Westeuropas*, aldus de trotse uitbaters. Behalve wolven en arenden houden ze hier ook wilde zwijnen, uilen en andere beesten.

Maar daar komen we niet voor, wij, een bont gezelschap van ouders met kinderen, baardige kerels in woudlopersuitrusting, mannen en vrouwen met zware wandelschoenen, enkele bejaarden en – hier wel op hun plaats – een stel gothic meisjes. We drommen samen bij een hoog hek, onneembaar voor wolven, waarachter een man die zich voorstelt als Alex een kruiwagen vol vlees parkeert. Hierdoor aangelokt komen ze uit de struiken, de wolven, achttien in totaal. Amerikaanse timberwolven, zegt Alex. Ze lijken inderdaad wat kleiner en donkerder dan hun Europese soortgenoten, maar daaraan stoort zich niemand.

Als de wolven zich op de vleeshompen storten, klinken er uit het publiek ingehouden uitroepen van verzaligd afgrijzen. Een van de woudlopers, een ernstige man met een breedgerande hoed, haalt een camera met een enorme telelens tevoorschijn en schiet honderden foto's. Een wandelaar die ik Nederlands heb horen praten vraag ik wat hem helemaal naar de Kasselburg heeft getrokken. 'Ik moest hier in de buurt zijn,' zegt hij. 'Wolven doen me wel wat, al heb ik meer met haaien.' Hier wil ik meer van weten, maar Alex neemt weer het woord. Twee mensen mogen binnen de omheining. Voor iemand iets kan zeggen, heeft de man met hoed en telelens zich al aangediend. De tweede geluk-

kige is een kind dat door zijn ouders naar voren wordt geduwd, een jongen met het syndroom van Down. Onbevreesd betreden de twee het wolvenverblijf. De wolven kijken nauwelijks op en blijven op afstand. Dat is ook de bedoeling, legt Alex uit. Ze moeten zo wild mogelijk blijven.

Terwijl we terugwandelen naar de Kasselburg, valt de duisternis in. En alsof het zo heeft moeten zijn, komt de vollemaan op. Een halfuur later, de avond is gevallen, staan we met z'n allen in de kasteelruïne hoog boven het dierenpark. Alex heeft een ronde trommel met een handvat tevoorschijn gehaald en begint te zwingelen. De herrie die hierdoor ontstaat, voert me terug naar een kampeerboerderij uit mijn schooljaren, toen we om zes uur 's ochtends met zo'n apparaat werden gewekt. Een handsirene, het instrument waarmee de Bescherming Bevolking in vervlogen jaren de burgers in staat van paraatheid bracht. Als het lawaai is weggestorven, houdt iedereen de adem in. Er heerst een doodse stilte, die wordt verbroken door een schorre roep uit een hok naast ons. Een bejaarde roofvogel die om aandacht vraagt. De spanning is gebroken, iedereen lacht, ook de man met de cowboyhoed. 'Nog eens!' zegt Alex. Opnieuw loeit de sirene, wederom valt de stilte in. En dan klinkt uit het bos onder ons het geluid waarop iedereen heeft gewacht: een wolf begint te huilen, andere vallen in.

De maan klimt boven de afbrokkelende muren. Ondanks de wetenschap dat het gehuil afkomstig is van een stel diertuinwolven, huiver ik, zozeer herinnert het tafereel aan het beroemdste griezelboek uit de wereldliteratuur. Voor mijn geestesoog verschijnt een magere bleke man in de deuropening van de woontoren, in gezelschap van drie weelderige vrouwen die ons met hun parelende scherpe tanden toelachen. Huiveringwekkend en verleidelijk tegelijk, maar onzichtbaar voor de andere bezoekers. Toch zijn ook zij niet ongevoelig voor de magie van het moment. In trance luisteren ze naar het zingen van de

kinderen van de nacht, als betoverd. Zelfs de haaienman.

Waarom? Wat hebben wolven dat al die vrouwen, mannen en kinderen naar de Kasselburg komen, niet één keer maar telkens opnieuw? Waarom zijn wolven in dierentuinen zo geliefd? En, omgekeerd, waar komt de aloude angst voor wolven vandaan? Waarom werden Roodkapje en de geitjes door een wolf belaagd, en niet door een beer of een lynx? Zulke vragen liggen ten grondslag aan dit boek. Maar ik geef toe dat ze vooral een excuus zijn of, diplomatieker uitgedrukt, een rechtvaardiging voor een zoektocht over continenten en door tijdperken. Een zoektocht naar de werkelijke held van het plaatje van Sergej Prokofjev én Manus Willemsen, dat het kind van weleer telkens opnieuw, bijna dwangmatig draaide.